JÓLASØGUR OG JÓLAYRKINGAR

Ljósini tey skinu

Úr Lesibók til 3. skúlaár

Hans A. Djurhuus · A. C. Evensen · Jakob Jakobsen
N. F. S. Grundtvig · Símun av Skarði · Gamalt skjaldur

Innihald

Lítla Marin droymdi *Hans A. Djurhuus* 3

Snjókellingin *A. C. Evensen* 4

Kettan situr á ovni *Gamalt skjaldur* 5

Jólanátt *Hans A. Djurhuus* 6

Eitt barn er føtt … *Grundtvig / Símun av Skarði* 9

Revur og bjørn *Jakob Jakobsen* 10

Hinar søgurnar í kapitlinum 12

At tosa um 13

Tekna og skriva 14

Keldur 15

Hesar søgur, yrkingar og sálmar standa í *Lesibók til 3. skúlaár, 1. partur*, sum Føroya Skúlabókagrunnur gav út í 1981. Flestar eru í sjeynda kapitli, „Ljósini tey skinu“, sum er jólakapittulin í bókini. *Revur og bjørn* er aftrat. Hon stendur fremri í bókini, og har er tað fyrsti jóladagur, sum alt snýr seg um.

Tekstirnir eru prentaðir orðarætt sum í lesibókini. Tey bindistrikini, sum lesibókin hevði í samansettum orðum til hjálpar við lesingini („jóla-nátt“, „vetrar-dag“), eru tikin burtur. Gæsalappirnar eru „soleiðis“.

YRKING

Lítla Marin droymdi

Lítla Marin droymdi, hon sá eitt jólatræ,
sum stóð einsamalt á eini fløtu.
Har kom mamman gangandi og festi ljós í tað,
tá ið skýming fór at káma gøtu.

Ljósini tey skinu, og tá var træið bjart,
á tess greinum lýstu heimsins stjørnur,
blankar, sum tá tú tær um veturnætur sært,
tá ið glerið leggur lok á tjørnir.

Fram har gingu vættrar yvir frystan svørð,
fóru tær at dansa har um træið;
sungu tær um vetrardýrd og jólafrið á jørð.
Marin lýddi hugtikin á lagið.

Og so fór at kava – og so var træið skrýtt,
flykrur løgdust lið um lið á greinar;
hvítar vóru gøturnar, fløtulendið hvítt,
hvítar túgvur, hvítir allir steinar.

Fuglar komu flúgvandi, bóru bond og fløgg,
tað var, sum tað átti – alt í lagi –,
eisini so bóru teir so fjálg og vøkur pløgg,
sum teir løgdu varliga um træið.

Marin lá og droymdi, men vaknaði av tí,
mánin lýsti gylt á kinn og enni;
tá fór hon at smílast, tí brosandi og blíð
har sat mamman framman fyri henni.

Hans A. Djurhuus

Lesibók til 3. skúlaár, bls. 151–152

SØGA

Snjókellingin

Tað var ein vetrardag; hann var farin at toya, og kavin kreymaði, men tó lítið.

Tá balaðust vit úti og rullaðu stórar kavabóltar; so gjørdu vit eina snjókelling. Pápi setti høvdið á hana, og hann gjørdi eisini nøsina og koleyguni; og inn í búkin á henni hevði stóri beiggi grivið eitt stórt rúm og kynt upp við torvi og vátum hálmi. Eitt hol gekk frá rúminum upp í munnin, og stóri beiggi setti eina pípu í munnin á snjókellingini; so stóð hon og roykti.

Tað mundi hon treingja til í kuldanum.

Hurrá! Og hundurin fór at goyggja, tí snjókellingin hevði eitt homluband í hondini og lætst at vilja sláa.

Gamla Marin hevði verið burtur í bygd um dagin og kom aftur um kvøldið; hon varð so kløkk, at hon rópti.

Dagin eftir slepti hon heimaveðrinum út. Men tað skuldi hon ikki gjørt. Tí veðrurin var illur, og hann tók eitt renningarlop og stangaði snjókellingina, so hon reyk um koll. Hann var vinmaður mín og hevði ofta fingið dríl frá mær. Tann dagin fekk hann einki uttan smekk.

A. C. Evensen

Lesibók til 3. skúlaár, bls. 162

SKJALDUR

Kettan situr á ovni

Kettan situr á ovni,
leppir mjólk úr spóni.
Krákan situr á brunni
við spónblað í munni.
Ørnin situr á kvisti,
sínum nevi ristir.
Læna mær veingir tínar at flúgva.
Hvar skalt tú flúgva?
Heim til hallar at búgva.

Har sita nunnur,
seyma gulldunnur.
Har sita sveinar,
veva gullteinar.
Har sita moyggjar,
seyma gulltroyggjur
við gyltari nál
og silkitráði.

Gamalt skjaldur

Lesibók til 3. skúlaár, bls. 177–178

SØGA

Jólanátt

Á jólanátt, tá ið Jesus var føddur, var alt so kvirt sum aldri áður ella seinni. Ættirnar svóvu, og úlvurin lá við lambsins lið uttan at gera tí nakað. Ljónið og tikarin gingu tætt at húsunum, men tað læt ikki í teimum, og kom eitt ella annað livandi fram við teimum, so rørdu tey tað ikki.

Stjørnurnar brunnu klárari enn áður. Tær brunnu so klárar sum hitt fyrsta kvøldið, tá ið Várharra skapti tær og beyð teimum at loga og skína til gamans fyri tær sjálvar og onnur.

Inni í Betlehem sat ein ungur maður hjá einari ungari konu. Tey sótu inni í einum fjósi; tí tey vóru so fátæk, at eingin vildi hýsa teimum – og tó vóru tey av góðari ætt.

Forfedrar teirra høvdu verið kongar í Gýðingalandi, og sjálvur hin víðagitni Dávid var ættarfaðir teirra. Tó, tað var fyri einki at rokna nú. Nú ráddi Róm yvir verðini, og hin rómverski keisarin átti vald og rætt í Gýðingalandi.

Konan skuldi eiga barn, og hon segði fyri manninum, at tað var Guds sonur, ið nú skuldi koma til verðina; tí ein eingil hevði sagt henni, at hon skuldi eiga heimsins frelsara. Maðurin trúði hesum, sum hann trúði øllum, ið konan segði; tí hon var so rein og góð, sum hevði hon sjálv verið ein Guds eingil og ikki eitt syndugt menniskja. Men júst tí hevði eisini Gud valt hana at vera mamma at soni sínum.

Nakrir seyðamenn vóru hesa somu nátt staddir uttan fyri Betlehem. Teir tordu ikki at lata seyðin vera einsamallan; tí teir stúrdu fyri, at úlvurin skuldi taka hann.

Tó hesa nátt læt úlvurin seyðin hava frið, men tað vistu seyðamenninir ikki. Teir høvdu tí kynt stóran eld og lógu rundan um hann og hugdu at stjørnunum, sum teir hildu vera so blankar, sum teir aldri áður høvdu sæð tær.

„Hetta er ein undarlig nátt," segði ein, „alt er so stilt, og stjørnurnar eru so klárar; eg haldi tað næstan vera óunniligt at hyggja at teimum."

„Tað er nakað í tí, tú sigur," segði ein annar, „hygg nú til dømis handa stjørnan, ið har stendur; mær tykir, at hon gerst blankari og blankari, so hvørt sum líður fram ímóti midnátt."

„Og so er tað eisini løgið," segði hin triði, „at her eingir úlvar eru í nátt; teir plaga annars at ganga og snodda kring um eldin. – Jú, tú hevur rætt," segði hann við hin fyrsta, „hetta er ein óunnilig nátt."

Hin, sum hevði lagt merki til ta kláru stjørnuna, sá nú, at hon lýsti so bjørt, at ikki sólin kundi lýsa bjartari.

„Nei, hyggið, hyggið!" segði hann, „Várharra hevur skapað eina nýggja sól, eina sól, ið skal lýsa um náttina. Nú verður aldri nátt aftur, nú verður altíð dagur."

Hinir hugdu upp í loft. Men tá fór alt kring um teir at lýsa: fløtan lýsti – Betlehem lýsti – og himmalin lýsti. Tað ljómaði og skein um allar leiðir. Og so hoyrdu teir suð av stórum veingjum í loftinum, – og suðið kom nærri og nærri, vaks og mentist – og so – ja, so stóð ein eingil hjá teimum og við honum nógvir einglar.

Tá bivaðu seyðamenninir.

Men eingilin segði við teir, at teir skuldu ikki ræðast, men vera glaðir, tí nú hevði Gud sent son sín niður á jørðina til at bjarga øllum menniskjum úr synd og váða.

„Gangið inn í Betlehem!“ segði hann, „har skulu tit finna barnið í einum fjósi.“ – Og so sungu allir hinir einglarnir: „Friður á jørð og í menniskjum góður tokki!“

So fóru einglarnir til himmals.

Um somu tíð, sum hetta hendi úti á markini, átti konan í fjósinum ein lítlan son. Har var eingin at hjálpa henni uttan maðurin, – og har var heldur einki at lata barnið í uttan nakrar spjarrar, sum maðurin tók og ballaði tvørtur um tað.

Barnið smíltist upp á hann og mammuna, og eygu tess skinu bjartari enn stjørnurnar, og muður tess var reyðari enn tað reyðasta vínber, og andlit tess var vakurt sum eitt einglaandlit.

Yviri á einum básí stóðu ein oksi og eitt ásin; tey hugdu at barninum og hugsaðu sítt.

Seyðamenninir komu inn í fjósið, og tá ið teir sóu barnið, so vistu teir, at hetta var tað, ið einglarnir høvdu rætt um, og teir fullu á knæ og takkaðu Gudi fyri gødsku hans.

So fóru teir út aftur á fløtuna til seyðin, ið lá kvirrur á sama stað, sum tá ið teir fóru frá honum; tí tøgnin og friðurin vardu alla náttina.

Hans A. Djurhuus

Lesibók til 3. skúlaár, bls. 179–183

SÁLMUR

Eitt barn er føtt ...

Eitt barn er føtt í Betlehem,
tí gleðir seg Jerúsalem.
Halleluja, halleluja!

Ein fátæk kona mamma er,
hon lítið barn í fangi ber.
Halleluja, halleluja!

Tann kona var av Dávids rót,
og barnið er vár sálarbót.
Halleluja, halleluja!

Í sveipi har tann Drottur lá,
Guds eyga honum hvíldi á.
Halleluja, halleluja!

Tó høllin ei var stór og von,
hon goymdi himins kongason.
Halleluja, halleluja!

Og máttur hans so víða røkk,
hvørt trælaband tá sundur støkk.
Halleluja, halleluja!

Av hjarta syngja vit nú glað.
Guds dýrd vit síggja jóladag.
Halleluja, halleluja!

Við songinum vit byggja brú
frá jørðini at himnabú.
Halleluja, halleluja!

So ganga vit við Harrans lið,
og jólagleðin heldur við.
Halleluja, halleluja!

Vár Jesus! Nú og alla tíð,
tær veri lov for jól so blíð.
Halleluja, halleluja!

Grundtvig úr latíni · Símun av Skarði týddi

Lesibók til 3. skúlaár, bls. 183–184

LEIKUR AT LESA UPP

Revur og bjørn

Trý lesa upp: upplesarin, revurin og bjørnin. Smørtunnan skal standa óskert til fyrsta jóladag – men revurin hevur aðrar ætlanir.

Upplesarin: Revurin og hvítabjørnin vóru gingin í felag og hildu hús saman.

Revurin spann, og hvítabjørnin bant.

Eina tunnu fulla av smøri áttu tey, og hana goymdu tey í hjallinum; ikki skuldi verða tikið til hennara fyrr enn fyrsta jóladag, gjørdu tey av bæði.

Sum tey sita við arbeiði ein dagin, hoyrist eitt rópa.

Bjørnin: „Hvør rópar?“

Revurin: „Tað er konan við ánna, ið rópar eftir mær.“

Bjørnin: „Hvat vil hon tær?“

Revurin: „Eg skal skíra barn hjá henni.“

Upplesarin: So hann niðan í hjallin og sleikir tað ovasta burtur úr smørtunnuni.

Bjørnin *(tá revurin kemur aftur)*: „Hvussu kom barnið at eita?“

Revurin: „Oman av kolli!“

Bjørnin: „Undarligt navn.“

Upplesarin: Tá ið nøkur tíð er umlopin, tekur revurin aftur at brellast.

So hoyrist uppaftur róp.

Revurin: „Tað er konan við ánna. Nú skal eg aftur skíra barn hjá henni.“

Upplesarin: So hann niðan í hjallin og sleikir hálva tunnuna úr.

Bjørnin: „Hvussu kom barnið at eita?“

Revurin: „Mitt um miðju!“

Bjørnin: „Undarligt navn.“

Upplesarin: Triðju ferð rópar á revin.

Revurin *(letst knarrutur)*: „Eini dekans børn, ið konan við ánna eigur.“

Upplesarin: So hann niðan í hjallin og sleikir tunnuna úr.

Bjørnin: „Hvussu kom barnið at eita?“

Revurin: „Etið alt!“

Upplesarin: Bjørnin undrast nógv á hesi nøvn.

Nú er fyrsti jóladagur fyri hond, og bæði skulu fara niðan í hjall at sleikja úr smørtunnuni; men tá ið tey koma, er tunnan tóm.

Bjørnin *(vil gloypa revin í øði)*: „Hetta man vera børnini, ið tú hevur doypt.“

Upplesarin: Men revurin smeyg sær undan so kvikur; og bjørnin sá hann ikki aftur.

Jakob Jakobsen

Lesibók til 3. skúlaár, bls. 49–50

> **Orðatak:** *Tveir hundar um eitt bein semjast sjáldan.*

Hinar søgurnar í kapitlinum

Í jólakapitlinum í lesibókini eru eisini hesir fimm tekstir. Síðutølini vísa, hvar teir standa í lesibókini.

Jólaeingilin Lítli Gutti · *Marius Johannesen týddi · bls. 153–158*

Lítli Gutti er minsti eingilin, og alt gongur honum skeivt. Stutt fyri jól fær hann eina serliga uppgávu.

Jólamaðurin · *Marius Johannesen · bls. 158–161*

Jólamaðurin býr í huldufólksheygnum og savnar gávur í posan, meðan advent líður.

Marin · *M. Heinesen · bls. 164–167*

Marin bindur ullsokkar og hosur í jólagávu til øll børnini í bygdini. Men tey vilja heldur hava nylon.

Kirkjuklokkan ringir · *Steingrím Niclasen · bls. 167–168*

Ein yrking um kirkjuklokkuna, sum ringir jólini inn.

Ein av søgunum um Jóla lítla · *Sverri Egholm · bls. 169–177*

Jóli er ein lítil vættur, sum fær loyvi at fara við jólamanninum jólaaftan, og ferðin endar ikki sum ætlað.

At tosa um

Lítla Marin droymdi

- Hvat sá Marin í dreyminum? Nevn trý ting.
- Hvør sat hjá henni, tá ið hon vaknaði?

Snjókellingin

- Hvussu fingu tey snjókellingina at roykja?
- Hví fekk veðrurin einki uttan smekk tann dagin?

Kettan situr á ovni

- Hvør situr hvar? Tekna eitt av dýrunum.
- Finn orðini, sum ríma, t.d. *ovni – spóni*.

Jólanátt

- Hví hildu seyðamenninir, at hetta var ein undarlig nátt?
- Hvat søgdu einglarnir við teir?

Eitt barn er føtt …

- Hvat orð verður sungið í hvørjum ørindi?

Revur og bjørn

- Hvørji trý nøvn finnur revurin upp á? Hví eru tey løgin?
- Hvat merkir orðatakið aftast í leikinum?

Tekna og skriva

Tekna jólatræið, sum lítla Marin droymdi um, við ljósum, kava og fuglum.

Skriva, hvat tú vilt hava á títt jólatræ.

Keldur

Upprunaverk: *Lesibók til 3. skúlaár, 1. partur.* Jóhs. Enni, Jeffrei Henriksen, Johs. A. Næs, Eilif Samuelsen, Petur J. Sigvardsen og Oddmar á Steig løgdu til rættis. Tórshavn: Føroya Skúlabókagrunnur, 1981. Kapittul 7, „Ljósini tey skinu“, bls. 151–184, og bls. 49–50.

Lítla Marin droymdi – Hans A. Djurhuus	bls. 151–152
Snjókellingin – A. C. Evensen	bls. 162
Kettan situr á ovni – gamalt skjaldur	bls. 177–178
Jólanátt – Hans A. Djurhuus	bls. 179–183
Eitt barn er føtt … – N. F. S. Grundtvig, Símun av Skarði týddi	bls. 183–184
Revur og bjørn – Jakob Jakobsen	bls. 49–50

Tekstirnir í hesum heftinum eru ikki longur vardir av upphavsrætti: Hans A. Djurhuus (1883–1951), A. C. Evensen (1874–1917), Jakob Jakobsen (1864–1918), N. F. S. Grundtvig (1783–1872) og Símun av Skarði (1872–1942). Tekningarnar í lesibókini eru ikki tiknar við. Tekningarnar í hesum heftinum eru nýggjar.

„Ljósini tey skinu, og tá var træið bjart …“

Hans A. Djurhuus